

नेपाल राजपत्र

नेपाल सरकारद्वारा प्रकाशित

खण्ड ७५) काठमाडौं, पुस १२ गते, २०८२ साल (अतिरिक्ताङ्क ३९)

भाग ५

निर्वाचन आयोगको

सूचना

निर्वाचन आचारसंहिता, २०८२

प्रस्तावना: निर्वाचनमा स्वतन्त्रता, स्वच्छता, निष्पक्षता, पारदर्शिता, मितव्ययिता तथा भयमुक्त वातावरण कायम राख्न आवश्यक भएकोले, निर्वाचन आयोग ऐन, २०७३ को दफा २२ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी निर्वाचन आयोगले यो आचारसंहिता बनाएको छ।

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

परिच्छेद-१

प्रारम्भिक

१. **संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ** : (१) यस आचारसंहिताको नाम “निर्वाचन आचारसंहिता, २०८२” रहेको छ।
(२) यो आचारसंहिताका आयोगले तोके बमोजिमका व्यवस्था आयोगले तोकेको मितिदेखि र तोकेको क्षेत्रमा लागू हुनेछ।
२. **परिभाषा** : विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस आचारसंहितामा,-
- (क) “अनुगमन” भन्नाले निर्वाचन सम्बन्धी प्रचलित कानून बमोजिम आयोगले गठन गरेको वा खटाएको अनुगमन समिति, अनुगमन टोली, घुम्ती टोली वा अनुगमनकर्ताद्वारा निर्वाचन आचारसंहिताको पालना भए नभएको सम्बन्धमा जाँचबुझ गरिने कार्य सम्झनु पर्छ।
 - (ख) “अनुगमन अधिकृत” भन्नाले दफा ३२ बमोजिमको निर्वाचन आचारसंहिता अनुगमन अधिकृत सम्झनु पर्छ।
 - (ग) “अनुगमनकर्ता” भन्नाले निर्वाचन आचारसंहिता कार्यान्वयन भए नभएको अनुगमन गर्न आयोगले खटाएको अनुगमनकर्ता सम्झनु पर्छ।

र सो शब्दले त्यसरी अनुगमन गर्न
आयोगले गठन गरेको अनुगमन
टोली वा अनुगमन समितिलाई समेत
जनाउँछ।

(घ) “आयुक्त” भन्नाले आयोगको निर्वाचन
आयुक्त सम्झनु पर्छ र सो शब्दले
प्रमुख निर्वाचन आयुक्तलाई समेत
जनाउँछ।

(ङ) “आयोग” भन्नाले नेपालको
संविधानको धारा २४५ बमोजिमको
निर्वाचन आयोग सम्झनु पर्छ।

(च) “उपनिर्वाचन” भन्नाले निर्वाचित कुनै
पदाधिकारीको पद रिक्त भई सङ्घीय
कानून बमोजिम बाँकी अवधिका
लागि हुने निर्वाचन सम्झनु पर्छ।

(छ) “उम्मेदवार” भन्नाले निर्वाचनको
लागि उम्मेदवारको अन्तिम
नामावलीमा नाम समावेश भएको
व्यक्ति सम्झनु पर्छ र सो शब्दले
प्रतिनिधि सभा वा प्रदेश सभाको
समानुपातिक निर्वाचन प्रणाली
अन्तर्गत राजनीतिक दलले पेश
गरेको उम्मेदवारको बन्दसूचीमा नाम
समावेश भएको व्यक्तिलाई समेत
जनाउँछ।

- (ज) “केन्द्रीय आचारसंहिता अनुगमन समिति” भन्नाले दफा २६ बमोजिमको केन्द्रीय आचारसंहिता अनुगमन समिति सम्झनु पर्छ।
- (झ) “गैरसरकारी संस्था” भन्नाले नाफाको उद्देश्य नराखी प्रचलित कानून बमोजिम दर्ता भएको संस्था सम्झनु पर्छ र सो शब्दले प्रचलित कानून बमोजिम नेपालको सम्बन्धित निकायमा आवद्ध भई सञ्चालन भएको अन्तर्राष्ट्रिय गैरसरकारी संस्थालाई समेत जनाउँछ।
- (ञ) “जिल्ला आचारसंहिता अनुगमन समिति” भन्नाले दफा ३० बमोजिमको जिल्ला आचारसंहिता अनुगमन समिति सम्झनु पर्छ।
- (ट) “दलको भातृ सङ्गठन” भन्नाले प्रचलित कानून बमोजिम आयोगमा दर्ता भएका राजनीतिक दलसँग आवद्ध सङ्घ सङ्गठन सम्झनु पर्छ।
- (ठ) “दुष्प्रचार” भन्नाले आफूलाई लाभ वा अरु कसैलाई हानि नोक्सानी पुऱ्याउने वा आम मानिसलाई झुक्याउने बदनियतका साथ जानीजानी गलत वा भ्रामक सूचना सम्प्रेषण गर्ने कार्य सम्झनु पर्छ।

तर निर्वाचन सम्बन्धी रिपोर्टिङमा भएका गल्तीलाई दुष्प्रचार मानिने छैन।

(ड) “द्वेषपूर्ण अभिव्यक्ति” भन्नाले प्रत्यक्ष वा परोक्ष रूपमा जाति, राष्ट्रिय वा जातीय उत्पत्ति, धर्म, लैङ्गिकता, उमेर, आपाङ्गता वा अन्य अपरिवर्तनीय समूहलाई इङ्गित गर्दै असहिष्णुता वा घृणा फैलाउने वा हिंसालाई बढावा दिने किसिमका वचन, लिखत वा व्यवहार सम्झनु पर्छ।

(ढ) “निर्वाचन” भन्नाले संविधान तथा प्रचलित सङ्घीय कानून बमोजिम हुने राष्ट्रपति, उपराष्ट्रपति, सङ्घीय संसदको सदस्य, प्रदेश सभाको सदस्य तथा स्थानीय तहको सदस्यको निर्वाचन सम्झनु पर्छ र सो शब्दले उपनिर्वाचनलाई समेत जनाउँछ।

(ण) “निर्वाचन अधिकृत” भन्नाले निर्वाचन आयोग ऐन, २०७३ को दफा १९ को उपदफा (१) बमोजिम नियुक्त गरिएको निर्वाचन अधिकृत सम्झनु पर्छ र सो शब्दले मुख्य निर्वाचन

- अधिकृत र सहायक निर्वाचन अधिकृतलाई समेत जनाउँछ।
- (त) “निर्वाचन कार्यालय” भन्नाले आयोगको प्रदेश निर्वाचन कार्यालय वा जिल्ला निर्वाचन कार्यालय सम्झनु पर्छ।
- (थ) “निर्वाचन क्षेत्र” भन्नाले प्रतिनिधि सभा सदस्य वा प्रदेश सभा सदस्यको निर्वाचनमा पहिलो हुने निर्वाचित हुने निर्वाचन प्रणाली बमोजिमको निर्वाचन प्रयोजनको लागि निर्धारण गरिएको निर्वाचन क्षेत्र सम्झनु पर्छ।
- (द) “पर्यवेक्षक” भन्नाले आयोगबाट अनुमति प्राप्त कुनै स्वदेशी वा विदेशी संस्थाबाट निर्वाचनको अवधिमा निर्वाचन पर्यवेक्षण गर्न खटिएका व्यक्ति सम्झनु पर्छ।
- (ध) “पर्यवेक्षण संस्था” भन्नाले निर्वाचन पर्यवेक्षणको लागि आयोगबाट अनुमति प्राप्त पर्यवेक्षण संस्था सम्झनु पर्छ।
- (न) “मतदान केन्द्र” भन्नाले निर्वाचनमा मतदान गर्ने प्रयोजनको लागि प्रचलित सङ्घीय कानून बमोजिम आयोगले तोकेको मतदान केन्द्र सम्झनु पर्छ।

- (प) “मतदानस्थल” भन्नाले निर्वाचनमा मतदान गर्नका लागि आयोगले तोकेको स्थान सम्झनु पर्छ र सो शब्दले मतदान गर्ने स्थानले ओगटेको क्षेत्र वा मतदान परिसरलाई समेत जनाउँछ।
- (फ) “मतपत्र” भन्नाले निर्वाचनमा मतदान गर्नको लागि व्यवस्था गरिएको मतपत्र सम्झनु पर्छ र सो शब्दले विद्युतीय उपकरणबाट मतदान हुने व्यवस्था भएकोमा त्यस्तो विद्युतीय उपकरणमा प्रयोग हुने मतपत्र वा त्यस्तो उपकरणमा जडित डिजिटल मतपत्रलाई समेत जनाउँछ।
- (ब) “मतपेटिका” भन्नाले मत सङ्केत गरेको मतपत्र राख्नको लागि आयोगले व्यवस्था गरेको मतपेटिका सम्झनु पर्छ र सो शब्दले विद्युतीय उपकरणबाट मतदान गरेकोमा त्यसरी मतदान गरेको मत सङ्केतलाई अभिलेख गर्ने विद्युतीय उपकरणलाई समेत जनाउँछ।
- (भ) “मन्त्री” भन्नाले नेपाल सरकारको हकमा प्रधानमन्त्री, उपप्रधानमन्त्री, मन्त्री, राज्यमन्त्री तथा सहायक मन्त्री र प्रदेश सरकारको हकमा

मुख्यमन्त्री, मन्त्री, राज्यमन्त्री तथा सहायक मन्त्री सम्झनु पर्छ।

(म) “मिथ्या सूचना” भन्नाले निर्वाचन सम्बन्धी कुनै कार्य गर्दा गराउँदा कसैलाई हानि नोक्सानी पुऱ्याउने नियत राखी वा उक्त सूचना झुठो हो भन्ने जानी बुझी सम्प्रेषित गरिएको भ्रामक सूचना वा जानकारी सम्झनु पर्छ।

(य) “राजनीतिक दल” भन्नाले निर्वाचनको प्रयोजनको लागि आयोगमा दर्ता भएको राजनीतिक दल सम्झनु पर्छ।

(र) “वातावरणमैत्री सामग्री” भन्नाले पुनःप्रयोग वा पुनःचक्रण (रिसाइकल) गर्न सकिने जैविक रूपले नष्ट हुने वा वातावरणमा हानि नपुऱ्याउने सामग्री सम्झनु पर्छ।

(ल) “विकास साझेदार संस्था” भन्नाले नेपाल सरकारको स्वीकृतिमा विभिन्न क्षेत्रमा आर्थिक वा प्राविधिक सहयोग तथा विकास सहायता प्रदान गर्ने संस्था सम्झनु पर्छ।

(व) “सञ्चार प्रतिष्ठान” भन्नाले सञ्चार सम्बन्धी कुनै व्यवसाय वा सेवा सञ्चालन गर्ने उद्देश्यले प्रचलित

कानून बमोजिम स्थापना वा दर्ता भएको सरकारी वा सामुदायिक वा निजी सञ्चार माध्यम वा सङ्गठित संस्था सम्झनु पर्छ।

(श) “समानुपातिक निर्वाचन प्रणाली” भन्नाले प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचनको हकमा सम्पूर्ण देशलाई एक निर्वाचन क्षेत्र मानी र प्रदेश सभा सदस्य निर्वाचनको हकमा सम्पूर्ण प्रदेशलाई एक निर्वाचन क्षेत्र मानी दललाई मत दिने र प्रत्येक राजनीतिक दलले प्राप्त गरेको कूल मतसङ्ख्याको अनुपातमा त्यस्तो दलको तर्फबाट प्रतिनिधित्व गर्ने उम्मेदवार निर्वाचित हुने निर्वाचन प्रणाली सम्झनु पर्छ।

(ष) “सम्बन्धित व्यक्ति” भन्नाले राजनीतिक दल वा उम्मेदवारको तर्फबाट निर्वाचन प्रचारप्रसारमा संलग्न व्यक्ति सम्झनु पर्छ र सो शब्दले राजनीतिक दल वा उम्मेदवारको निर्वाचन प्रतिनिधि, मतदान प्रतिनिधि वा मतगणना प्रतिनिधिलाई समेत जनाउँछ।

(स) “सरकारी निकाय” भन्नाले नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार वा स्थानीय

तह वा सो अन्तर्गतका सरकारी
निकाय सम्झनु पर्छ।

(ह) “सवारीसाधन” भन्नाले
मोटरसाइकल, स्कुटर, ट्याम्पु, जीप,
कार, बस, ट्रक, ट्याक्टर जस्ता
विद्युतीय तथा यान्त्रिक शक्तिबाट
चल्ने सवारी साधन सम्झनु पर्छ र
सो शब्दले साइकल, रिक्सा, टाँगा,
गोरूगाडा, घोडा र त्यस्तै प्रकृतिका
अन्य सवारीसाधनलाई समेत
जनाउँछ।

(क्ष) “सामाजिक सञ्जाल” भन्नाले
सामाजिक सञ्जाल प्लेटफर्मले
कम्प्युटर, इन्टरनेट लगायतका
विद्युतीय सञ्चार माध्यमबाट
उपलब्ध गराएको सुविधा र विधि
अनुरूप कुनै व्यक्ति, समूह वा
संस्थालाई एक अर्कासँग
अन्तरक्रियात्मक सञ्चार गर्न सक्ने
सुविधा तथा प्रयोगकर्ताले निर्माण
 गरेका विषयवस्तु प्रसार गर्ने सुविधा
समेत प्रदान गर्ने समूह, ब्लाग, एप
लगायतका सञ्जाल सम्झनु पर्छ।

(त्र) “सामाजिक सञ्जाल प्लेटफर्म”
भन्नाले कुनै व्यक्ति वा संस्थालाई
एक अर्कासँग विचार वा सूचनाको

आदानप्रदान गर्न सक्ने वा प्रयोगकर्ताले निर्माण गरेका विषयवस्तु प्रसार गर्ने सुविधा समेत प्रदान गर्ने इन्टरनेट वा सूचना प्रविधिमा आधारित फेसबुक, मेसेन्जर, भाइबर, ट्वीटर (एक्स), युट्युब, इन्स्टाग्राम, ब्लग, पिन्टरेस्ट, गुगल प्लस, टिकटक, हाट्सएप, इमो, वीच्याट, लिङ्कडइन, टमलर, डिस्कर्ड लगायतका सार्वजनिक रूपमा उपलब्ध हुने गरी सञ्चालनमा ल्याइएका प्रणाली सम्झनु पर्छ।

(ज्ञ) “सुरक्षा निकाय” भन्नाले नेपाली सेना, नेपाल प्रहरी, सशस्त्र प्रहरी बल, नेपाल, राष्ट्रिय अनुसन्धान विभाग वा प्रदेश प्रहरी सम्झनु पर्छ।

(कक) “स्थानीय कार्यपालिका” भन्नाले गाउँ कार्यपालिका वा नगर कार्यपालिका सम्झनु पर्छ।

(कख) “हरित निर्वाचन (ग्रीन ईलेक्सन)” भन्नाले जैविक रूपले नष्ट नहुने वा वातावरणमा हानि पुऱ्याउने कागज, प्लाष्टिक, ईन्धन जस्ता सामग्रीको न्यूनतम प्रयोग गर्दै दिगो, प्रदुषणमुक्त रूपमा सम्पन्न गरिने निर्वाचनलाई सम्झनु पर्छ र सो शब्दले वातावरणमैत्री सामग्रीको प्रयोग गरी

सम्पन्न गरिने निर्वाचनलाई समेत
जनाउँछ।

३. **आचारसंहिता लागू हुने** : यो आचारसंहिता देहायका व्यक्ति,
संस्था, निकाय तथा अधिकारीलाई लागू हुनेछ :-

- (क) नेपाल सरकार र नेपाल सरकारका मन्त्री,
- (ख) प्रदेश सरकार र प्रदेश सरकारका मन्त्री,
- (ग) संवैधानिक निकाय र सो निकायका पदाधिकारी,
- (घ) नेपाल सरकार वा प्रदेश सरकारका निकाय र सो निकायका पदाधिकारी,
- (ङ) स्थानीय कार्यपालिका र सोका सदस्य,
- (च) सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहका कर्मचारी,
- (छ) सुरक्षा निकाय, सुरक्षाकर्मी तथा कर्मचारी,
- (ज) सरकारी, अर्धसरकारी तथा सार्वजनिक संस्थाको कार्यालय र कर्मचारी,
- (झ) राजनीतिक दल तथा राजनीतिक दलको भातृ सङ्गठन,
- (ञ) उम्मेदवार तथा सम्बन्धित व्यक्ति,

- (ट) राजनीतिक दल तथा उम्मेदवारको निर्वाचन प्रतिनिधि, मतदान प्रतिनिधि तथा मतगणना प्रतिनिधि,
- (ठ) सार्वजनिक पद धारण गरेको व्यक्ति,
- (ड) अनुगमन समितिका पदाधिकारी तथा अनुगमनकर्ता,
- (ढ) पर्यवेक्षण संस्था तथा पर्यवेक्षक,
- (ण) सञ्चार प्रतिष्ठान, सोका कर्मचारी तथा सञ्चारकर्मी,
- (त) निजी तथा गैरसरकारी संस्था, सोका पदाधिकारी तथा कर्मचारी,
- (थ) विद्यालय, महाविद्यालय वा विश्वविद्यालय, सोका शिक्षक तथा कर्मचारी,
- (द) मतदाता,
- (ध) विकास साझेदार संस्था,
- (न) सरकारी तथा अर्धसरकारी निकायबाट सञ्चालित परियोजना तथा परियोजनाका कर्मचारी,
- (प) मतदाता शिक्षा कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने संस्था तथा सो संस्थाका कर्मचारी,
- (फ) निजी क्षेत्रका बैङ्क तथा वित्तीय संस्था, सहकारी संस्था, व्यापारिक तथा औद्योगिक क्षेत्र, सोका पदाधिकारी, कर्मचारी तथा कामदार,

- (ब) वस्तु तथा सेवा प्रदायक व्यावसायिक संस्थाका पदाधिकारी, कर्मचारी तथा कामदार, र
- (भ) आयोगले तोकेका अन्य निकाय वा व्यक्ति ।

परिच्छेद-२

सबैले पालना गर्नुपर्ने आचरण

४. सबैले पालना गर्नुपर्ने आचरण : दफा ३ बमोजिमका व्यक्ति, संस्था, निकाय तथा अधिकारीले देहायका आचरण पालना गर्नु पर्नेछ :-

- (क) सरकारी वा अर्धसरकारी निकाय वा सार्वजनिक संस्थाले त्यस्तो निकाय वा संस्थाको वा अन्तर्गतको कुनै परियोजनाको स्रोत साधन र सम्पत्ति कुनै दल वा उम्मेदवारको पक्ष वा विपक्षमा हुने गरी प्रयोग गर्न वा गराउन नहुने,
- (ख) आयोगद्वारा सञ्चालित निर्वाचन व्यवस्थापन र मतदाता शिक्षा लगायत अन्य कार्यक्रममा कुनै किसिमले अवरोध हुने गरी कुनै कार्य गर्न वा निर्वाचनसँग सम्बन्धित सामग्री वा सूचनालाई बिगार्न वा कुनै

किसिमले थपघट गर्न वा गराउन नहुने,

(ग) कुनै सरकारी वा अर्ध सरकारी निकाय वा सार्वजनिक संस्था वा विश्वविद्यालय वा विद्यालय वा महाविद्यालयको क्षेत्र प्रयोग गरी निर्वाचन सम्बन्धी भेला वा प्रचारप्रसार गर्न वा गराउन नहुने,

(घ) राजनीतिक दल वा उम्मेदवारको निर्वाचन चिन्ह अङ्कित ज्याकेट, कमिज, भेष, टि-सर्ट, टोपी वा क्याप, गम्छा, मास्क, लकेट वा अन्य कुनै किसिमको पहिरन वा स्टीकर, लोगो, झोला, व्याच, ट्याटु जस्ता साङ्केतिक सामग्री उत्पादन गर्न, प्रयोग गर्न, बिक्री वितरण गर्न वा प्रदर्शन गर्न वा गराउन नहुने,

(ङ) घर वा जग्गा धनीको स्वीकृति नलिई कसैको निजी वा संस्थागत स्वामित्वको घरजग्गामा राजनीतिक गतिविधि वा प्रचारप्रसार गर्न वा गराउन नहुने,

(च) ज्येष्ठ नागरिक, महिला, यौनिक तथा लैङ्गिक अल्पसङ्ख्यक समुदाय र आपाङ्गता भएका व्यक्तिको भावनामा आँच आउने वा चरित्र

- हत्या हुने गरी निर्वाचन प्रचारप्रसार गर्न वा गराउन नहुने,
- (छ) बालबालिकालाई निर्वाचन प्रचारप्रसारमा प्रयोग गर्न वा गराउन नहुने,
- (ज) प्रचलित कानून बमोजिम निषेध गरिएको समय र स्थानमा कुनै किसिमको जुलुस, आमसभा, कोणसभा, बैठक, भेला वा निर्वाचन प्रचारप्रसार गर्न वा गराउन नहुने,
- (झ) सार्वजनिक आवागमनमा अवरोध हुने गरी कुनै किसिमको जुलुस, आमसभा, कोणसभा, बैठक, भेला गरी निर्वाचन प्रचारप्रसार गर्न वा गराउन नहुने,
- (ञ) सामाजिक सञ्जालमा गलत, भ्रामक वा द्वेषपूर्ण सूचना प्रवाह गर्न वा गराउन नहुने,
- (ट) निर्वाचनमा प्रतिकूल प्रभाव पार्ने उद्देश्यले कसैले पनि सामाजिक सञ्जालमा एकाउण्ट सञ्चालन गर्न वा झुठा साइट खोल्न वा सञ्चालन गर्न वा गराउन नहुने,
- (ठ) सामाजिक सञ्जालमा आर्टिफिसियल इन्टेलिजेन्स (ए.आइ.) को प्रयोग गरी वा नगरी निर्वाचनलाई प्रभाव
- १६

- पार्ने उद्देश्यले होच्याउने, दुष्प्रचार गर्ने, भ्रामक सूचना सम्प्रेषण गर्ने, अपमान गर्ने, द्वेषपूर्ण भाषण (हेट स्पिच) जस्ता भ्रामक टिकाटिप्पणी गर्न वा गराउन नहुने,
- (ड) कुनै प्रयोजनको लागि प्रकाशन वा प्रसारण भएको सूचना वा सामग्रीलाई आर्टिफिसियल इन्टेलिजेन्स (ए.आइ.) को प्रयोग गरी वा नगरी निर्वाचनमा प्रभाव पार्ने उद्देश्यले तोडमोड गरी गराई सामाजिक सञ्जालमा पोस्ट, रिपोस्ट, शेयर, कमेन्ट वा प्रतिकमेन्ट, लाइभ स्ट्रिमिङ, ट्याग वा मेन्सन लगायतका कार्य गर्न वा गराउन नहुने,
- (ढ) निर्वाचनको विश्वसनीयतामा वा आयोग, आयुक्त वा कर्मचारीको प्रतिष्ठामा प्रतिकूल असर पर्ने गरी कुनै अवाञ्छित लाञ्छना लगाउन नहुने,
- (ण) कसैको चरित्र हत्या गर्न, व्यक्तिगत लाञ्छना लगाउन, मानहानी गर्न वा यस्तै प्रकृतिका सामग्री कुनै स्वरूपमा उत्पादन गर्न तथा त्यस्ता सामग्री कुनै माध्यमबाट प्रकाशन वा प्रसारण गर्न वा गराउन नहुने,

- (त) उम्मेदवारको मनोनयन दर्ता भएको मितिदेखि मतदान सम्पन्न नभएसम्म उम्मेदवार वा राजनीतिक दलको मतपरिणामको सम्बन्धमा मत सर्वेक्षण गर्न वा त्यस्तो सर्वेक्षणको परिणाम घोषणा गर्न वा प्रकाशन गर्न नहुने,
- (थ) निर्वाचनलाई प्रतिकूल प्रभाव पार्ने वा अवरोध गर्ने गरी विचार राख्ने, प्रचारप्रसार गर्ने, कुनै विद्युतीय सामग्री उत्पादन गर्ने तथा सामाजिक सञ्जालमा पोस्ट, रिपोस्ट, शेयर, कमेन्ट वा प्रतिकमेन्ट, लाइभ स्ट्रिमिङ, ट्याग वा मेन्सन लगायतका कार्य गर्न वा गराउन नहुने,
- (द) कुनै पनि किसिमबाट मतदाताको गोप्यता भङ्ग गर्ने कार्य गर्न नहुने,
- (ध) मतदाता र मतदानमा खटिएका कर्मचारीसँग वादविवाद गर्न वा हतोत्साहित गर्ने कुनै पनि कार्य गर्न नहुने,
- (न) क्यामेरा, भिडियो क्यामेरा, ड्रोन, मोबाइल वा अन्य उपकरणबाट अनुमति नलिई मतदानस्थल र मतगणनास्थलको तस्विर लिन, भिडियो खिच्ने कार्य गर्न नहुने,

- (प) कुनै प्रकारले निर्वाचनको स्वच्छता वा निष्पक्षतालाई प्रभावित गर्ने गरी कुनै कार्य गर्न नहुने।

परिच्छेद-३

पदाधिकारी, कर्मचारी तथा निकायले पालना गर्नुपर्ने आचरण

५. नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार, मन्त्री र स्थानीय कार्यपालिका तथा सोका पदाधिकारीले पालना गर्नुपर्ने आचरण : नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार तथा नेपाल सरकार वा प्रदेश सरकारका मन्त्री र स्थानीय कार्यपालिका तथा सोका पदाधिकारीले देहायका आचरण पालना गर्नु पर्नेछ :-

- (क) कुनै राजनीतिक दल वा उम्मेदवारको पक्ष वा विपक्षमा प्रचारप्रसारमा संलग्न हुन वा प्रचारप्रसार गर्न नहुने,

तर,

- (१) निर्वाचनमा आफै उम्मेदवार भएका मन्त्रीले आफू उम्मेदवार भएको क्षेत्रमा निर्वाचन प्रचारप्रसारमा संलग्न हुन सक्नेछ।

(२) नेपाल सरकारका
मन्त्रीले आयोगको
सहमति लिई त्यसरी
सहमति लिएको
स्थानमा सम्बन्धित
राजनीतिक दलको
निर्वाचन
प्रचारप्रसारको
काममा संलग्न हुन
सक्नेछ।

(३) प्रदेश सरकारका
मन्त्रीले प्रदेश
निर्वाचन कार्यालय
मार्फत वा सोझै
आयोगको सहमति
लिई त्यसरी सहमति
लिएको सम्बन्धित
प्रदेशभित्रको
स्थानमा सम्बन्धित
राजनीतिक दलको
निर्वाचन
प्रचारप्रसारको
काममा संलग्न हुन
सक्नेछ।

(४) स्थानीय
कार्यपालिकाका

पदाधिकारीले आफू
बहाल रहेको
स्थानीय तह बाहेक
अन्य स्थानीय तहमा
सम्बन्धित
राजनीतिक दलको
निर्वाचन
प्रचारप्रसारको
काममा संलग्न हुन
सक्नेछ।

(ख) खण्ड (क) को प्रतिबन्धात्मक
वाक्यांश बमोजिम निर्वाचन
प्रचारप्रसारमा संलग्न हुने नेपाल
सरकार वा प्रदेश सरकारको मन्त्री
वा स्थानीय कार्यपालिकाका
पदाधिकारीले त्यसरी निर्वाचन
प्रचारप्रसारमा संलग्न हुँदा सरकारी
स्रोत र साधनको प्रयोग गर्न नहुने,

(ग) वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रममा
स्वीकृत भए बाहेकका अन्य
कार्यक्रम गर्न वा नयाँ नीति, योजना
वा कार्यक्रमको घोषणा गर्न, स्वीकृत
गर्न वा सञ्चालन गर्न नहुने,

तर सरूवा रोगको महामारी
वा कुनै प्राकृतिक विपद् वा काबु
बाहिरको परिस्थिति सिर्जना भएमा

आयोगको स्वीकृति लिई त्यस्ता कार्यक्रम सञ्चालन गर्न बाधा पर्ने छैन।

(घ) कुनै योजनाको शिलान्यास गर्ने, उद्घाटन गर्ने, सर्वेक्षण गर्ने, सम्भाव्यता अध्ययन गर्ने वा सोको लागि अनुदान दिने जस्ता कार्यक्रम गर्न नहुने,

(ङ) कुनै राजनीतिक नियुक्तिको पद सिर्जना गर्न वा त्यस्तो पदमा नियुक्ति गर्न नहुने,

(च) नयाँ पद सिर्जना गर्ने, रिक्त पद पूर्ति गर्ने, भत्ता वृद्धि गर्ने लगायतका कुनै पनि आर्थिक सुविधा वा पुरस्कार प्रदान गर्न नहुने,

तर आयोगलाई जानकारी गराई लोक सेवा आयोग, प्रदेश लोक सेवा आयोग, न्याय सेवा आयोग, विश्व विद्यालय सेवा आयोग, शिक्षक सेवा आयोग, नेपाल प्रहरी, सशस्त्र प्रहरी बल, नेपाल तथा नेपाली सेनाद्वारा नियमित रूपमा हुने पदपूर्ति सम्बन्धी कारबाही गर्न बाधा पर्ने छैन।

(छ) निर्वाचनको काममा बाहेक कर्मचारीको सरुवा वा पदस्थापन गर्न नहुने,

तर प्रचलित कानून बमोजिम नियमित रूपमा खुला प्रतियोगिता वा बहुवा प्रक्रियाबाट सिफारिस भएका कर्मचारीलाई आयोगको अनुमति लिई पदस्थापना गर्न बाधा पर्ने छैन।

(ज) मतदान हुने दिनको अघिल्लो अठचालिस घण्टादेखि मतदानको दिन मतदान केन्द्र बन्द नहुन्जेलसम्म कुनै पनि प्रकारका अन्तरक्रिया, सम्मेलन, कार्यशाला, गोष्ठी वा निर्वाचनसँग सम्बन्धित छलफल वा सामुहिक मस्तिष्क मन्थन आदि गर्न नहुने,

(झ) आयोगको अनुमतिमा मुलुकको प्रतिनिधित्व गरी विदेश भ्रमणमा जान बाहेक अन्य प्रयोजनको लागि वैदेशिक भ्रमण गर्न नहुने,

तर विशेष परिस्थिति परी कुनै मन्त्री वा स्थानीय कार्यपालिकाको पदाधिकारीलाई विदेश भ्रमणमा खटाउन आवश्यक परेको भनी औचित्य खुलाई सम्बन्धित मन्त्रालय वा निकायबाट

अनुरोध भई आएको अवस्थामा
आयोगले सहमति प्रदान गरेमा
त्यस्तो भ्रमण गर्न बाधा पर्ने छैन।

६. संवैधानिक निकाय तथा सोका पदाधिकारीले पालना गर्नुपर्ने

आचरण : संवैधानिक निकाय तथा सोका पदाधिकारीले देहायका
आचरण पालना गर्नु पर्नेछ :-

- (क) कुनै राजनीतिक दल वा उम्मेदवारको
पक्ष वा विपक्षमा प्रचारप्रसारमा संलग्न
हुन वा प्रचारप्रसार गर्न नहुने,
- (ख) राजनीतिक दल वा उम्मेदवारले
आयोजना गरेको बैठक, सभा, कार्यशाला
गोष्ठी, सम्मेलन, अन्तरक्रिया जस्ता
कार्यक्रममा भाग लिन नहुने,
- (ग) कुनै योजनाको शिलान्यास गर्ने,
उद्घाटन गर्ने, सर्वेक्षण गर्ने,
सम्भाव्यता अध्ययन गर्ने वा सोको
लागि अनुदान दिने जस्ता कार्यक्रम गर्न
नहुने,
- (घ) कुनै राजनीतिक दल वा उम्मेदवारलाई
आफ्नो वा कार्यालयको भवन,
अतिथिगृह, सभागृह, सवारीसाधन वा
अन्य सामग्री प्रयोग गर्न दिन नहुने,
- (ङ) सामाजिक सञ्जालमा आर्टिफिसियल
इन्टिलिजेन्स (ए.आइ.) को प्रयोग गरी
वा नगरी राजनीतिक दल वा
उम्मेदवारको पक्ष वा विपक्षमा कुनै
सन्देश, सूचना, प्रचारप्रसारका सामग्री

पोस्ट, रिपोस्ट, शेयर गर्न, त्यस्ता सामग्रीमा कमेन्ट वा प्रतिकमेन्ट, लाइभ स्ट्रिमिङ, ट्याग वा मेन्सन लगायतका कार्य गर्न वा गराउन नहुने वा सामाजिक सञ्जाल मार्फत मत माग्न नहुने,

(च) आयोगको अनुमति लिई मुलुकको प्रतिनिधित्व गरी विदेश भ्रमणमा जान बाहेक अन्य प्रयोजनको लागि वैदेशिक भ्रमण गर्न नहुने,

तर विशेष परिस्थिति परी कुनै पदाधिकारीलाई विदेश भ्रमणमा खटाउन आवश्यक परेको भनी औचित्य खुलाई सम्बन्धित मन्त्रालय वा निकायबाट अनुरोध भई आएको अवस्थामा आयोगले सहमति दिएमा त्यस्तो भ्रमण गर्न सकिनेछ।

(छ) सङ्घ, प्रदेश वा जिल्लास्तरका ट्रेड युनियन वा आधिकारिक ट्रेड युनियनका कार्यसमितिका पदाधिकारीलाई निर्वाचन सम्बन्धी कुनै जिम्मेवारी दिन नहुने।

७. नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार र स्थानीय तह अन्तर्गतका निकाय, अर्धसरकारी तथा सार्वजनिक संस्था र सोमा कार्यरत कर्मचारीले पालना गर्नुपर्ने आचरण : नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार र स्थानीय तह अन्तर्गतका निकाय, अर्धसरकारी तथा सार्वजनिक संस्था र सोमा कार्यरत कर्मचारीले देहायका आचरण पालना गर्नु पर्नेछ :-

- (क) कुनै राजनीतिक दल वा उम्मेदवारको पक्ष वा विपक्षमा प्रचारप्रसारमा संलग्न हुन वा प्रचारप्रसार गर्न नहुने,
- (ख) राजनीतिक दल वा उम्मेदवारले आयोजना गरेको बैठक, सभा, कार्यशाला गोष्ठी, सम्मेलन, अन्तरक्रिया जस्ता कार्यक्रममा भाग लिन नहुने,
- (ग) वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रममा स्वीकृत भए बाहेकका अन्य नयाँ कार्यक्रम गर्न, नयाँ नीति, योजना वा कार्यक्रमको घोषणा गर्न, स्वीकृत गर्न वा सञ्चालन गर्न नहुने,

तर सरूवा रोगको महामारी वा कुनै प्राकृतिक विपद् वा काबु बाहिरको परिस्थिति सिर्जना भएमा आयोगको अनुमति लिई नयाँ कार्यक्रम सञ्चालन गर्न सकिनेछ।

- (घ) कुनै योजनाको शिलान्यास गर्ने, उद्घाटन गर्ने, सर्वेक्षण गर्ने, सम्भाव्यता अध्ययन गर्ने वा सोको लागि अनुदान दिने जस्ता कार्यक्रम गर्न नहुने,
- (ङ) कुनै राजनीतिक दल वा उम्मेदवारलाई आफ्नो वा कार्यालयको भवन, अतिथिगृह, सभागृह, सवारीसाधन वा अन्य सामग्री प्रयोग गर्न दिन नहुने,

(च) नयाँ पद सिर्जना गर्ने, रिक्त पद पूर्ति गर्ने, भत्ता वृद्धि गर्ने लगायतका कुनै पनि आर्थिक सुविधा वा पुरस्कार प्रदान गर्न नहुने,

तर आयोगलाई जानकारी गराई लोक सेवा आयोग, प्रदेश लोक सेवा आयोग, न्याय सेवा आयोग, शिक्षक सेवा आयोग, नेपाल प्रहरी, सशस्त्र प्रहरी बल, नेपाल तथा नेपाली सेनाद्वारा नियमित रूपमा हुने पदपूर्ति सम्बन्धी कारवाही गर्न बाधा पर्ने छैन।

(छ) निर्वाचनको काममा बाहेक कर्मचारीको सरुवा वा पदस्थापन गर्न नहुने,

तर प्रचलित कानून बमोजिम नियमित रूपमा खुला प्रतियोगिता वा बहुवा प्रक्रियाबाट सिफारिस भएका कर्मचारीलाई आयोगको अनुमति लिई पदस्थापना गर्न बाधा पर्ने छैन।

(ज) आयोगले तयार पारेको निर्वाचन शिक्षामूलक कार्यक्रम गर्न वा सो सम्बन्धी सामग्री टाँस्न बाहेक राजनीतिक प्रकृतिको कार्यक्रम गर्न वा उम्मेदवार वा राजनीतिक दलको निर्वाचन प्रचारप्रसारका सामग्री राख्न, टाँस्न वा प्रचारप्रसार गर्न नहुने,

(झ) सामाजिक सञ्जालमा आर्टिफिसियल इन्टेलिजेन्स (ए.आइ.) को प्रयोग गरी

वा नगरी राजनीतिक दल वा उम्मेदवारको पक्ष वा विपक्षमा कुनै सन्देश, सूचना, प्रचारप्रसारका सामग्री पोष्ट वा शेयर गर्न वा प्रतिक्रिया दिन वा सामाजिक सञ्जाल मार्फत मत माग्न नहुने,

(ज) आयोगको अनुमति लिई मुलुकको प्रतिनिधित्व गरी विदेश भ्रमणमा जान बाहेक अन्य प्रयोजनको लागि वैदेशिक भ्रमण गर्न नहुने,

तर विशेष परिस्थिति परी कुनै पदाधिकारी वा कर्मचारीलाई विदेश भ्रमणमा खटाउन आवश्यक परेको भनी औचित्य खुलाई सम्बन्धित मन्त्रालय वा निकायबाट अनुरोध भई आएको अवस्थामा आयोगले सहमति दिएमा त्यस्तो भ्रमण गर्न सकिनेछ।

(ट) सङ्घ, प्रदेश वा जिल्लास्तरका ट्रेड युनियन वा आधिकारिक ट्रेड युनियनका कार्यसमितिका पदाधिकारीलाई निर्वाचन सम्बन्धी कुनै जिम्मेवारी दिन नहुने।

८. सुरक्षा निकाय, सुरक्षाकर्मी तथा सुरक्षा सम्बद्ध कर्मचारीले पालना गर्नुपर्ने आचरण : सुरक्षा निकाय, सुरक्षाकर्मी तथा सुरक्षा सम्बद्ध कर्मचारीले देहायका आचरण पालना गर्नु पर्नेछ :-

(क) कुनै राजनीतिक दल वा उम्मेदवारको पक्ष वा विपक्षमा प्रचारप्रसारमा संलग्न हुन वा प्रचारप्रसार गर्न नहुने,

सामाजिक सञ्जाल मार्फत मत माग्न नहुने,

- (झ) आयोगको अनुमति लिई मुलुकको प्रतिनिधित्व गरी विदेश भ्रमणमा जान बाहेक अन्य प्रयोजनको लागि वैदेशिक भ्रमण गर्न नहुने,

तर विशेष परिस्थिति परी कुनै सुरक्षाकर्मी वा कर्मचारीलाई विदेश भ्रमणमा खटाउन आवश्यक परेको भनी औचित्य खुलाई सम्बन्धित मन्त्रालयबाट अनुरोध भई आएको अवस्थामा आयोगले सहमति दिएमा त्यस्तो भ्रमण गर्न सकिनेछ।

९. निर्वाचनको काममा संलग्न कर्मचारीले पालना गर्नुपर्ने आचरण :
निर्वाचनको काममा संलग्न कर्मचारीले देहायका आचरण पालना गर्नु पर्नेछ :-

- (क) कुनै राजनीतिक दल वा उम्मेदवारको पक्ष वा विपक्षमा कुनै कार्य गर्न वा गराउन, प्रचारप्रसारमा संलग्न हुन वा प्रचार प्रसार गर्न नहुने,
- (ख) कुनै राजनीतिक दल वा उम्मेदवारलाई कार्यालयको वा आफ्नो भवन, सवारी साधन वा अन्य सामग्री प्रयोग गर्न दिन नहुने,
- (ग) निर्वाचनलाई प्रतिकूल प्रभाव पार्ने विषयमा आर्टिफिसियल इन्टिलिजेन्स (ए.आइ.) को प्रयोग गरी वा नगरी

सामाजिक सञ्जालमा पोस्ट, रिपोस्ट, शेयर, कमेन्ट वा प्रतिकमेन्ट, लाइभ स्ट्रिमिङ, ट्याग वा मेन्सन लगायतका कार्य गर्न वा गराउन नहुने,

(घ) निर्वाचन प्रयोजनका लागि सम्प्रेषण गर्नुपर्ने सूचना एवं जानकारी बाहेक अन्य कुनै प्रकारका आफूलाई प्राप्त जानकारी कुनै राजनीतिक दल वा उम्मेदवार वा अनधिकृत व्यक्तिलाई दिन नहुने,

(ङ) निर्वाचन सम्बन्धी कार्य गर्दा गराउँदा कसैको पक्ष वा विपक्ष लिन नहुने।

१०. विद्यालय, महाविद्यालय वा विश्वविद्यालय तथा सोमा सम्बद्ध कर्मचारी, प्राध्यापक तथा शिक्षकले पालना गर्नुपर्ने आचरण : विद्यालय, महाविद्यालय वा विश्वविद्यालय तथा सोमा सम्बद्ध कर्मचारी, प्राध्यापक तथा शिक्षकले देहायका आचरण पालना गर्नु पर्नेछ :-

(क) कुनै राजनीतिक दल वा उम्मेदवारको पक्ष वा विपक्षमा प्रचारप्रसारमा संलग्न हुन वा प्रचारप्रसार गर्न नहुने,

(ख) कुनै योजनाको शिलान्यास गर्ने, उद्घाटन गर्ने, सर्वेक्षण गर्ने, सम्भाव्यता अध्ययन गर्ने वा सोको लागि अनुदान दिने जस्ता काममा सहभागी हुन नहुने,

(ग) कुनै राजनीतिक दल वा उम्मेदवारको पक्ष वा विपक्षमा सवारीसाधन, भवन वा अन्य सामग्री प्रयोग गर्न दिन, कार्यक्रम

परिच्छेद-१०

विविध

३७. निर्वाचन घोषणापत्र सार्वजनिक गर्नु पर्ने : (१) राजनीतिक दल वा उम्मेदवारले निर्वाचन घोषणापत्र सार्वजनिक गरी सोको आधारमा प्रचारप्रसार गर्नु पर्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको निर्वाचन घोषणापत्र राजनीतिक दलले आयोगमा र उम्मेदवारले सम्बन्धित निर्वाचन कार्यालयमा पेश गर्नु पर्नेछ।

(३) राजनीतिक दल वा निर्वाचित उम्मेदवारले निर्वाचन घोषणापत्रमा उल्लेख भए बमोजिमको कार्यप्रगतिको प्रतिवेदन प्रत्येक वर्ष सर्वसाधारणको जानकारीको लागि सार्वजनिक गर्नु पर्नेछ।

३८. राजीनामा गर्नुपर्ने : कुनै स्थानीय तह वा स्थानीय तहको स्वामित्व वा नियन्त्रणमा रहेको वा स्थानीय तहबाट अनुदान प्राप्त संस्थामा सुविधा वा पारिश्रमिक पाउने गरी बहाल रहेको निर्वाचित वा मनोनित पदाधिकारीले स्थानीय तहको निर्वाचनमा उम्मेदवारको मनोनयन दर्ता गर्नु अगावै बहाल रहेको पदबाट राजीनामा गर्नु पर्नेछ।

३९. पदमुक्त भएको मानिने : सङ्घीय संसदको सदस्य, प्रदेश सभा सदस्य, गाउँ सभाको सदस्य वा नगर सभाको सदस्य पदमा बहाल रहेको व्यक्ति सङ्घीय संसदको सदस्य वा प्रदेश सभा सदस्य पदको लागि हुने निर्वाचनमा उम्मेदवार भएमा मनोनयनपत्र दर्ता भएपछि त्यस्तो पदबाट स्वतः पदमुक्त भएको मानिनेछ।

स्पष्टीकरण : यस दफाको प्रयोजनको लागि "मनोनयनपत्र दर्ता" भन्नाले समानुपातिक निर्वाचन प्रणाली तर्फको उम्मेदवारको बन्दसूची दर्ता भएकोलाई समेत जनाउँछ।

४०. स्वास्थ्य मापदण्ड अवलम्बन गर्नुपर्ने : निर्वाचन प्रचारप्रसार लगायतका कार्यक्रम सञ्चालन गर्दा सङ्क्रामक रोगको

सङ्क्रमणको जोखिमलाई न्यूनीकरण गर्न स्वास्थ्य तथा जनसङ्ख्या मन्त्रालयबाट स्वीकृत स्वास्थ्य मापदण्ड अवलम्बन गर्नु पर्नेछ।

४१. **पेशकी फर्स्यौट गर्नुपर्ने** : उम्मेदवारले आफू निर्वाचित, मनोनित वा नियुक्त भएको निकायबाट लिएको कुनै पनि प्रकारको पेशकी फर्स्यौट गरेको हुनु पर्नेछ।

४२. **बेरुजु फर्स्यौट गर्नुपर्ने** : उम्मेदवारले लेखापरीक्षणबाट आफ्नो नाममा किटानीसाथ असुल उपर गर्ने भनी कायम भएको बेरुजु फर्स्यौट गरेको हुनु पर्नेछ।

४३. **प्रतिबद्धतापत्रमा हस्ताक्षर गर्नुपर्ने** : (१) निर्वाचन तथा मतगणनाको काममा संलग्न हुने कर्मचारीले अनुसूची-२ बमोजिमको प्रतिबद्धतापत्रमा हस्ताक्षर गर्नु पर्नेछ।

(२) राजनीतिक दल, उम्मेदवार, उम्मेदवारको प्रतिनिधि, मतदान प्रतिनिधि र मतगणना प्रतिनिधिले अनुसूची-३ बमोजिमको प्रतिबद्धतापत्रमा हस्ताक्षर गर्नु पर्नेछ।

४४. **विवरण लिन सक्ने** : (१) आयोगले यस आचारसंहिताको पालना तथा राजनीतिक दल वा उम्मेदवारले गर्न पाउने निर्वाचन खर्चको सम्बन्धमा नेपाल प्रहरी, अन्य सुरक्षा निकाय, कुनै कार्यालय वा व्यक्ति मार्फत आवश्यक विवरण लिन सक्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम माग गरिएको विवरण उपलब्ध गराउनु सम्बन्धित निकाय वा व्यक्तिको कर्तव्य हुनेछ।

४५. **अनुमति नदिने** : यस आचारसंहितामा अनुमति दिने व्यवस्था भएका विषयमा बाहेक यस आचारसंहिता बमोजिम गर्नुपर्ने कार्य नगर्न वा गर्न नमिल्ने कार्य गर्न आयोगले अनुमति दिने छैन।

४६. **अनुमति लिनु नपर्ने** : यस आचारसंहितामा उल्लेख नभएको अन्य कार्य गर्नको लागि यो आचारसंहिता बमोजिम आयोगको अनुमति लिनुपर्ने छैन।

४७. **आचारसंहिता उल्लङ्घन सम्बन्धी उजुरी दिन सक्ने** : (१) कसैले यो आचारसंहिता उल्लङ्घन गरेको पाइएमा उजुरी दिन चाहने व्यक्तिले मौखिक, लिखित, सामाजिक सञ्जाल, विद्युतीय माध्यम वा अन्य कुनै तरिकाले आयोग, मुख्य निर्वाचन अधिकृतको कार्यालय, निर्वाचन अधिकृतको कार्यालय, निर्वाचन कार्यालय वा यस आचारसंहिताको परिच्छेद-८ बमोजिमका समिति, टोली वा अनुगमन अधिकृत समक्ष अनुसूची-४ बमोजिमको ढाँचामा उजुरी दिन सक्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम उजुरी दिँदा आधार, कारण र सो सम्बन्धी कुनै प्रमाण भए सो समेत संलग्न गरी दिनु पर्नेछ।

(३) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि कसैले निर्वाचन आचारसंहिता उल्लङ्घन गरेमा मौखिक रूपमा वा विद्युतीय माध्यमबाट समेत उजुरी दिन सकिनेछ। यसरी उजुरी दिइएकोमा सम्बन्धित निकाय वा अधिकारीले सोको अभिलेख राखी आवश्यक कारवाही प्रक्रिया अघि बढाउनु पर्नेछ।

(४) उपदफा (१) वा (३) बमोजिम उजुरी दिने उजुरीकर्ताले आफ्नो नाम नामेशी सहितको विवरण प्रकाश गर्न नचाहेमा सार्वजनिक गरिने छैन।

४८. **आचारसंहिता उल्लङ्घनमा हुने कारवाही** : (१) कसैले यो आचारसंहिता उल्लङ्घन गरेमा आयोगले निर्वाचन आयोग ऐन, २०७३ को दफा २३ बमोजिम एक लाख रुपैयाँसम्म जरिवाना गर्न वा उम्मेदवारी रद्द गर्न सक्नेछ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि प्रचलित कानून बमोजिम निर्वाचन कसूर मानिने कार्यको हकमा निर्वाचन (कसूर तथा सजाय) ऐन, २०७३ बमोजिम कारवाही गर्न बाधा पर्ने छैन।

(३) राजनीतिक दल वा उम्मेदवारले निर्वाचन प्रचारप्रसार अभियानमा निर्वाचन आचारसंहिताले निषेध गरेको काम कारबाही गर्न वा गराउनका लागि कुनै प्रकारले आर्थिक सहयोग लिन वा काम कारबाहीको लागि खर्च गर्न वा गराउन हुँदैन र त्यस्तो कार्य गर्ने राजनीतिक दल वा उम्मेदवारलाई आयोगले निर्वाचन (कसूर तथा सजाय) ऐन, २०७३ को दफा ३० को उपदफा (१) र (२) बमोजिम त्यसरी गरेको आम्दानी वा खर्च बराबरको रकम जरिबाना गर्न सक्नेछ। त्यसरी भएको जरिबाना छ महिनासम्म नबुझाउने उम्मेदवारलाई आयोगले तत्काल लागू हुने गरी बढीमा छ वर्षसम्म कुनै पनि निर्वाचनमा उम्मेदवार हुन अयोग्य घोषित गर्न सक्नेछ।

४९. निर्वाचन आचारसंहिता अनुगमन प्रतिवेदन पेश गर्ने :

(१) अनुगमनकर्ताले अनुसूची-५ बमोजिमको ढाँचामा अनुगमन प्रतिवेदन तयार गरी अनुगमनको काम सम्पन्न भएको सात दिनभित्र सम्बन्धित समितिमा पेश गर्नु पर्नेछ।

(२) अनुगमन अधिकृतले अनुसूची-५ बमोजिमको ढाँचामा अनुगमन प्रतिवेदन तयार गरी निर्वाचनको अन्तिम परिणाम प्रकाशन भएको मितिले सात दिनभित्र जिल्ला आचारसंहिता अनुगमन समिति समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ।

(३) जिल्ला आचारसंहिता अनुगमन समितिले निर्वाचनको अन्तिम परिणाम प्रकाशन भएको मितिले दश दिनभित्र प्रत्येक निर्वाचन क्षेत्र वा स्थानीय तह छुट्टिने गरी जिल्लाको एकीकृत प्रतिवेदन तयार गरी आयोग वा केन्द्रीय आचारसंहिता अनुगमन समिति समक्ष पठाउनु पर्नेछ।

५०. प्रतिवेदनमा खुलाउनु पर्ने कुराहरू : दफा ४९ बमोजिमको अनुगमन प्रतिवेदन तयार गर्दा सामान्यतया देहाय बमोजिमका कुराहरू समावेश भएको हुनु पर्नेछ :-

- (क) निर्वाचन आचारसंहिताको कार्यान्वयन गर्ने गराउने सम्बन्धमा भए गरेका काम कारबाही,
- (ख) निर्वाचन आचारसंहिता उल्लङ्घन गर्नेलाई भएको कारबाहीको विवरण,
- (ग) सार्वजनिक गर्नुपर्ने निर्वाचन आचारसंहिता उल्लङ्घनकर्ताको नाम र सोको विवरण,
- (घ) अनुगमनको क्रममा दिएका निर्देशनको विवरण,
- (ङ) आयोगले तोकेका अन्य विवरण ।

५१. **कारबाही गर्न सकिने** : कसैले यो आचारसंहिता लागू भएको अवधिमा यस विपरीतको काम कारबाही गरेको प्रमाणित भएमा आचारसंहिताको अवधि समाप्त भए पछि पनि कारबाही गर्न सकिनेछ ।

५२. **विद्युतीय माध्यम वा सूचना प्रविधिको प्रयोग गर्न सकिने** : अनुगमन समितिका सदस्य वा अनुगमन टोली वा अनुगमन अधिकृत वा अनुगमनकर्ताले निर्वाचनको अनुगमन गर्ने सम्बन्धमा अपनाइने प्रक्रिया वा अनुगमनको प्रतिवेदन पेश गर्नका लागि विद्युतीय माध्यम वा सूचना प्रविधिको प्रयोग गर्न सक्नेछ ।

५३. **उल्लङ्घनकर्ताको नाम सार्वजनिक गर्ने** : यस आचारसंहिता बमोजिम अनुगमन गर्दा वा गराउँदा कसैले आचारसंहिता उल्लङ्घन गरेको पाइएमा आयोगले उल्लङ्घनकर्ताको नाम नामेशी सहितको विवरण सार्वजनिक गर्नेछ ।

५४. **अभिलेख राख्नुपर्ने** : यो आचारसंहिता उल्लङ्घन गरी परेका उजुरी सम्बन्धी कारबाही वा निर्णयको अभिलेख सम्बन्धित पदाधिकारी, संस्था, निकाय वा अधिकारीले सुरक्षित रूपमा राख्नु पर्नेछ ।

५५. **खारेजी** : (१) निर्वाचन आचारसंहिता, २०७९ खारेज गरिएको छ ।
(२) निर्वाचन आचारसंहिता, २०७९ बमोजिम भए गरेका काम कारबाही यसै आचारसंहिता बमोजिम भए गरेको मानिनेछ ।

(३) अनुगमनकर्तालाई अनुसूची -१ बमोजिमको परिचयपत्र उपलब्ध गराइनेछ।

३५. **दृश्य छायाङ्कन :** (१) केन्द्रीय आचारसंहिता अनुगमन समिति वा जिल्ला आचारसंहिता अनुगमन समितिले निर्वाचन आचारसंहिता उल्लङ्घनका घटनासँग सम्बन्धित दृश्यको छायाङ्कन गर्न आवश्यकता अनुसार भिडियो क्यामेरा सहितको छाँयाकार परिचालन गरी वा अन्य विद्युतीय उपकरण प्रयोग गरी दृश्य छायाङ्कन गर्न सक्नेछ।

(२) निर्वाचन आचारसंहिता उल्लङ्घन सम्बन्धी उजुरीको छानबिन गर्दा उपदफा (१) बमोजिमको छायाङ्कन गरिएको दृश्यलाई प्रमाणको रूपमा लिन सकिनेछ।

परिच्छेद-९

हरित निर्वाचन (ग्रिन ईलेक्सन) सम्बन्धी आचरण

३६. **हरित निर्वाचन सम्बन्धी आचरणको पालना गर्ने :** (१) राजनीतिक दल, उम्मेदवार, राजनीतिक दलको भातृ सङ्गठन वा उम्मेदवारको निर्वाचन प्रतिनिधि, मतदान प्रतिनिधि वा मतगणना प्रतिनिधिले देहाय बमोजिमको हरित निर्वाचन सम्बन्धी आचरणको पालना गर्नु पर्नेछ :-

- (क) निर्वाचन प्रचारप्रसार गर्दा वतावरणमैत्री र प्रदुषण नियन्त्रणमा योगदान पुऱ्याउने गरी गर्नुपर्ने,
- (ख) निर्वाचन प्रचारप्रसार, सभा, जुलुस, च्याली वा घरदैलो कार्यक्रम गर्दा वातावरणमैत्री सामग्रीको प्रयोग गर्नुपर्ने,
- (ग) निर्वाचन प्रचारप्रसार गर्दा डिजिटल प्रचारप्रसारलाई प्राथमिकता दिनुपर्ने,

- (घ) निर्वाचन प्रचारप्रसार, सभा, जुलुस वा न्यालीमा ध्वनिप्रदुषण, जलप्रदुषण वा वायुप्रदुषण लगायतका प्रदुषण न्यून गर्ने उपाय अवलम्बन गर्नुपर्ने,
- (ङ) निर्वाचनमा मतदातालाई हरित निर्वाचनलाई सहयोग पुर्यानेगरी वातावरणमैत्री कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्न प्रोत्साहन गर्नुपर्ने,
- (च) निर्वाचन प्रचारप्रसार, सभा, जुलुस वा न्याली वा घरदैलो कार्यक्रम गर्दा प्लाष्टिक वा पोलिथिन जस्ता अजैविक सामग्रीको प्रयोग गर्न नहुने,
- (छ) निर्वाचन प्रचारप्रसारका कार्यक्रममा दफा १४ बमोजिमको सङ्ख्यामा सवारीसाधन प्रयोग गर्दा इलेक्ट्रिक वा नविकरणीय उर्जाबाट सञ्चालन हुने सवारीसाधनलाई प्राथमिकता दिनुपर्ने,
- (ज) सभा, जुलुस, न्याली वा घरदैलो जस्ता निर्वाचन प्रचारप्रसारका कार्यक्रम सकिए पश्चात् सम्बन्धित दल तथा उम्मेदवारले प्रयोग गरेका सामग्रीहरू अनिवार्य रूपमा सङ्कलन गरी वातावरणमैत्री तवरले उचित व्यवस्थापन गर्नुपर्ने,
- (झ) सभा, जुलुस वा न्याली जस्ता कार्यक्रम गर्दा वातावरणमा हानिकारक असर नपर्ने गरी वातावरणमैत्री तवरले गर्नुपर्ने।